

A CS. ÉS KIR. 29. TÁBORI VADÁSSZÁSZLÓALJ A KOMARÓWI CSATÁBAN (1914 AUGUSZTUS)

(Első közlemény)

I.

A cs. és kir. 29. tábori vadászászlóalj pótszázadának állomáshelye Losonc volt. Az újoncokat a losonci 25. gyalogezred kiegészítő kerületéből kapta. Ez a kiegészítő kerület három felvidéki vármegyét foglalt magába, úgymint Nógrádot, Zólyomot és Gömört. Így tehát a zászlóalj 70% tótból, 25% magyarból és 5% németből állott.

A *tótok* mély vallásos érületű, némileg babonás, kemény és nagyon egyszerű élethez szokott hegyi lakók, akik ezen a vidéken olvasni és írni többnyire tudtak, de műveltségük nem volt s a szocializmus se férközött még hozzájuk. Úgyes vezetés alatt nagyon jó katonáknak bizonyultak. A tótok fele, bár sajátos hanglejtéssel, magyarul is beszélt. Különösen megemlítem az örökösen verekedő gyetvai fiúkat, akikből a legjobb járőrök kerültek ki; félelmet nem ismerő, törhetetlen erejű, kitartó, kevésse beérő, sasszemű emberek.

A *magyarok* többnyire a három megyei székhelyről, valamint Nógrád és Gömör déli vidékéről származtak. Szintén vallásos, de nem babonás és fürgébb észjárású, javarészt jómódú, a tótokénál magasabb műveltséggel rendelkező nép, amelyet a dívó társadalmi tanok részben már érintettek. Megfelelő vezetés alatt a zászlóalj gerincét alkották s az altiszti kar is jobbára magyarokból állott. Felerészt tótul is beszéltek. Híresek voltak a palócok; szép, büszke faj, mely a zászlóalj dísze volt.

A *németek* is inkább városi lakók, evangélikus vallásúak, élelmesek, műveltségük kimagasló. Szerényebb sorsú, kevésbbé élénk természetű emberek; az újkori jelszavakért

¹ *Forrásmunkák:* Auffenberg-Komarów: Ausztria fénykorának és hanyatlásának idejéből. Önéletrajz. 1921. Drei Masken-Verlag, München.

A 27. gyaloghadosztály hiteles naplója.

A 29. vadászászlóalj 4. századának naplója.

A csatában használt eredeti térképek, amelyekbe a zászlóalji menetvonalai be vannak rajzolva.

nem lelkesültek. A zászlóaljnál közülök kerültek ki az irnokok, a küldöncök, a teleonisták és a különleges szolgálatokra kiképzettek, mert csupán ők értették a hadsereg szolgálati nyelvét s azonkívül magyarul és tótul is beszéltek.

Általában mondhatni, hogy ilyen legénységgel minden parancsnok meg lehetett elégedve. Már most megemlítem, hogy a zászlóalj a komaróvi csatában derekasan állotta meg a helyét.

Utolsó békeállomása Monfalcone volt. Gyakorló- és lövőterén később az Isonzo-csaták gyilkos harcai zajlottak le. A mozgósítási terv szerint a zászlóaljnak augusztus 6-án kellett Losoncra, felszerelő állomására, elindulnia. Szíves elbúcsúzás után aznap vasúton el is szállították, mégpedig a törzset, három századot és a géppuskás osztagot, valamennyit békeállománnyal. A kerékpáros század, amely a zászlóaljnak tulajdonképpen a 4. százada volt, háború esetére három más vadászzászlóalj, egy-egy hasonló kerékpáros századával együtt, külön kerékpáros zászlóaljba volt szánva, amely a mozgósításkor más harctérre került. Az ekként hiányzó 4. századot Losoncon újból kellett felállítani. Ennek parancsnokául a szerzót osztották be. Augusztus 1-étől kezdve százával érkeztek a tartalékosok s el kell ismerni, hogy mindnyájan készséggel és örömmel jöttek a haza védelmére. Helytelen volna ebben különbséget tenni a tótok, magyarok és németek között. Augusztus 5-én reggel a 4. század teljesen készen állott s ezentúl, a zászlóalj beérkeztéig, gyakorlatokat végzett. A zászlóalj 8-án délelőtt érkezett a losonci pályaudvarra, ahonnan a 25. gyalogezred zenekarával a városba vonult. Itt már ezrével várták hozzátartozóikat a környékről összesereglett emberek s elkísérték a szállásig. Délben az ünnepélyes ebédnél a zászlóalj parancsnoka, Farkas alezredes, mondott pohárköszöntőt. A következő napok istentisztelet, fürdés, lövés, szemle és gyakorlattal teltek el, majd pedig nagyobbarányú harcgyakorlatot tartottak, amelynek tárgya főképen az ágyútűzben való magatartás volt. Zászlóaljparancsnokunk egyáltalán nagy súlyt vetett arra, hogy ne mutassunk nagy célokat, de sajnos, komoly intéseit kevesen szívlelték meg s így az augusztus végén lefolyt harcokban csaknem valamennyi szakaszparancsnok megsebesült vagy elesett.

A zászlóalj augusztus 14-én vasútra szállott, hogy a felvonulási körletbe induljon. Teljes állománya 29 tiszt (zászlós, hadapród), 1250 főnyi legénység, 1150 puska, 2 géppuska, 31 málhásló, 30 hámos- és 14 hátszó volt.

Itt említem meg, hogy Losonc polgársága, élén a polgármesterrel, hálás elismerést érdemel, mert hazafiasságból

minden tőle telhetőt megtett, hogy a zászlóalj, amennyire csak lehet, jól érezze magát a városban.

Igy érkezett el az utolsó este, amelyen, ebben az életben még egyszer és utóljára, mindnyájan együtt voltunk, mert azóta közülünk sokan meghaltak, eltűntek, megrokkantak vagy szétszórtaan élnek az utódállamokban.

II.

A menetterv szerint a zászlóaljat augusztus 14-én délelőtt 10 óraker egyetlen szállítmányban indították el Losoncraól, Fülek—Miskolc—Mezőlaborcon át Przemysl felé. A 29-esek tehát azon a napon reggel 7 óraker útrakeltek s természetesen egész Losonc talpon volt, hogy honfitársait elkísérje. Egy kissé korán érkezünk a pályaudvar előtti térre, ahol pihenés közben sokan még érzékeny búcsút vettek hozzátartozóiktól; fájdalmukban nem kevesen ittak többet a kelletténél, ami, sajnos, nem volt valami épületes látvány. Fél tízker sorakozó, imához, aztán beszállás. Pontosan a megszabott időben felcsendült a Radetzky-induló s a vonat elindult. Útközben sokszer megajándékoztak bennünket virággal, gyümölcscsel s más szeretetadománnyal, úgy hogy fülkénk olyker csemegeüzlethez hasonlított. Éjjél után érkezünk az országhatárra; sokak szeméből egy pár könnyesepp is hullott. Vajjon hányan látják viszont Magyarországot?

A határállomáson felváltották a vonatkísérő személyzetet. Csupa németajkú alkalmazottat kaptunk, akik kérdésünkre felvilágosítottak, hogy a lengyel és rutén vasútasokat Német-Ausztriába helyezték át, mert már eddig is sok árulás történt. Délután Chyrówba érkezünk, ahol a 4. hadseregparancsnokság egyik vezérkeri tisztje közölte a zászlóaljparancsnokkal az általános helyzetet. Már este volt, amikor elértük Przemyslt. Parancsot kaptunk, hogy a vasúti állomás területén töltsük az éjjelt s másnap Gajebe induljunk. Mivelhogy koromsötétség volt, amikor a táborozás helyére vezettek, csak virradóra láttuk, hogy a fűtőház salaklerakó terén hálunk, ami bizony hitvány éjjéli szállás volt. A rendes étkezést jóformán senki se vette igénybe, mert annyi élelmet hozott hazulról, vagy kapott útközben mindenki, hogy szívesen lemondott a kinstári kosztról.

Augusztus 16-án, vasárnap, tovább indultunk kitűzött célunk, Gaje felé. Délben Stubno községbe értünk, ahol először láttuk a 27. gyaloghadosztály parancsnokát, Gerstenberger altábornagyot, aki díszmenetben vonultatta el maga

előtt a daliás vadászokat. További útunk mocsaras, gondozatlan, igazi galíciai úton vitt Gajebe. Szegényes falu, tulajdonképen csak házcsoport. Lakói rutének; megbízhatatlanok. Intelligencia nem volt a faluban. A 4. század a helység déli részén ütötte fel sátrait egy nagy réten. A tábort kifogástalanul berendezték s több irányban őrséget állítottunk fel.

Augusztus 17-én században gyakoroltunk. Ez alkalommal is kitűnt, hogy milyen nehéz egy 250 főnyi alakulatot személyesen vezetni. Csak meg kell gondolnunk, hogy békében 250 ember volt egy kivonult zászlóalj átlagos állománya; 8 lovas is volt hozzá beosztva, úgymint a zászlóaljparancsnok, segédtsíjtje, a kürtös és 5 alosztályparancsnok. Könnyű volt tehát a parancsok végrehajtásáról gondoskodni. Így azonban mindúntalan súrlódások fordultak elő.

Augusztus 18-án, a király születésnapján, díszkivonulás volt. Zászlóaljunk Kalnikównál a 67. gyalogezreddel egy vonalban állott. Ezt a két csapattestet csak a háború kitörésekor osztották be a VI. hadtestbe; a hadtestparancsnok megragadta tehát ezt az alkalmat, hogy megszemléljen minket. A parádé simán folyt le, csupán a díszmenetben volt némi különbség a két csapattest között: a bécsi rutinnal fellépő 67-esek persze túltettek a karsztvidéken szolgált vadászokon, ha díszmenetről volt szó. Boroević meg is dícsérte őket, míg a vadászokat agyonhallgatta. De Komarównál mégis ezek tartottak ki tántoríthatatlanul, lévén inkább harcszerűen kiképzett, mint díszelgő katonák. Délután szűkebb körben ültük meg az ünnepet, majd 5 óraker jelentő lovasoztagot alakítottunk. Századonként két embert ültetünk lóra, kis huzulgebékre, amelyeket kéz alatt vettünk. A hozzávaló felszerelést a hadosztálytól kaptuk. Estére készen állott a 8 főnyi osztag ezentúl a törzs elválaszthatatlan része. Nem mulaszthatom el, hogy egy dobsinai illetőségű, Rozloznik nevű vadászról meg ne emlékezzem. Ezt az alacsonytermetű embert gyakran láttam, amint a legnagyobb tűzben, lovaeskájához símulva pipázott s az ellenséget figyelte. A parancsokat és jelentéseket feltétlenül eljuttatta helyükre. Mind a három nyelven tudott beszélni; a kötelességtudó katona példaképe s a 4. század büszkesége volt. Az összes legénységi kitüntetések már a háború első hónapjaiban díszítették mellét.

Augusztus 19-én a zászlóalj támadógyakorlatot tartott Gaje közelében, amiről csak annyit említek, hogy a jelzők egy kis köralakú, régi, földhányon állottak; ez valószínűleg egykor ó-szláv vagy avar földvár volt. Délután parancsok átvételére rendeltek ki a dandárhoz. Az 54. gyalogdandárparancsnok-

ság Kalników egyik parasztházában tanyázott. Itt Sterz ezredes dandárparancsnok maga végezte az eligazítást. Annak jellemzéséül, hogy milyen hézagos hírek birtokában voltak felsőbb parancsnokaink is, de még inkább az alárendeltek, feljegyzéseimből szószerint idézem a kiadott parancs idevágó részét: „Az ellenség állítólag átlépte a határt, egyelőre csak lovassággal. A dandár holnap, augusztus 20-án, megkezdi általános előnyomulását a határ felé. A 29. vadász-zászlóalj ideiglenesen az 54. gyalogdandár alá van rendelve. Ez a zászlóalj Hruszowice-Chotyniec-Mlyny-Ruska és Wielkie Oczyn át Lipowiecre menetel, ahol meghál. A két gyalogezred, a 67. és a 85., a zászlóaljat követi. Ütközetvonalat a csapattesteknél marad.“ Se több, se kevesebb. Mennyivel másként hangzott az ilyen parancs a békegyakorlaton? A dandárparancsnok további közléseit nem volt szabad feljegyezni, de emlékszem, hogy többek között a rutén lakosság áruló magatartásáról is volt szó. A sötétség már beállott, mire visszaérkeztem Gajere. A zászlóaljparancsnok kiadta a kellő intézkedéseket s én visszatérhettem derék embereimhez, akik időközben már megtették a menethez szükséges előkészületeket.

Az általános helyzetet az 1. vázlat tünteti fel. Ismételten hangsúlyozom, hogy ezt a helyzetet csupán Auffenberg, a 4. hadsereg parancsnoka, és vezérkari főnöke ismerte. Önéletrajzában Auffenberg maga említi, hogy neki Conrad, Przemyslben, augusztus közepén, csak a 4. hadseregpre vonatkozó közléseket tett, s hogy nem tudta, hogy bal szomszédjának (Dankl, 1. hadsereg) mi a feladata, éppúgy mint a 3. hadseregé (Brudermann), jobb szomszédjáé. Mit mondhatott hát a hadseregparancsnok a két szárnyhadtest parancsnokának s ezek viszont a szárnyadosztályoknak? Ilykép nem csodálkozhatunk azon, hogy a dandárparancsnok az eligazításnál úgyszólván semmit se tudott mondani az ellenségről és a magunk helyzetéről.

A gajei táborozás alatt szép estéink voltak. Az egész század tisztjei köré gyülekezett s tábortűz mellett hangulatos és olykor bús dalokat énekelt. A kürtösök este 7 óraker imához fújtak, 9-kor pedig takarodót. Mindenki levett sapkával s összekulesolt kezekkel adott hálát a Mindenhatónak, hogy ismét egy nappal ajándékozott meg bennünket.

III.

Az 1914. év Szent István napján kezdődött meg az előnyomulás a komaróvi csatához.² Minden lóhátas tiszt el volt

² 1. vázlat.

látva az általános térkép „41° 50° Sambor“ lapjával, csupán a zászlóaljparancsnoknak volt részletes térképe. Szép, meleg későnyári napon meneteltünk, valósággal a bizonytalanságba; senki se tudta, ki megy tőle jobbra vagy balra. Az ütközetvonal a homokos talajon csak nagyon lassan haladt előre s mindinkább elmaradozott. Majdnem hatvanéves kincstári szekereink annakidején a felsőolaszországi országutakra, de nem a feneketlen galíciai dülőutakra készültek.

Zászlóaljunk menetrendje az előnyomulás minden napján változatlanul ugyanaz volt. Reggel 4 óraker ebresztő, 6 óraker indulás, közben reggeli és az előkészületek. A századok sorrendje naponta változott. Az összes lóhátasok a menetoszlop élén haladtak, ahol Farkas alezredes mindjárt az elindulás után megtartotta az eligazítást. A megszabott rövid pihenő után egyhuzamban menet ebédidőig, mely 2 óra hosszat tartott. Aztán továbbindulás az aznap elérendő meneteélig. Itt megfelelő biztosítás mellett meghálás. Első menetünk alatt egy kellemetlen esemény történt. Valamelyik gyáva fickó elkiáltotta magát a vonatnál, hogy „Kozákok!“, mire az ütközetvonalhoz beosztott kísérő legénység eszevesztetten lövöldözni kezdett az ott elterülő erdő felé. A lovak megvadultak, a szekerek száguldoztak, a vonatparancsnok leesett a lóról. A nagy fejtelenségnek az élelmezőtiszt és a számadótiszt erélyes közbelépése vetett véget. A vonat persze nagy késéssel érkezett meg Lipowiecra.

Még egy körülményről kell megemlékezni. Mint már említettem, semmit se tudtunk az általános helyzetről. Ennek köszönhető, hogy a 3. és 4. század késő estig teljes készületségben állott, mert egy pár paraszt azt beszélte, hogy a lipowieci erdőben kozákok vannak. Ha ismertük volna az általános helyzetet, rögtön rájöttünk volna, hogy ez tiszta badarság, mert hiszen — ma már tudjuk — jobbra-balra tőlünk egész dandárok haladtak, messze előttünk pedig egy lovas-hadosztály.

A táborozási rend egyébként pontosan volt szabályozva és lelkiismeretesen végre is lett hajtva úgy, hogy ezen a téren semmiféle kifogás nem esett. Legkésőbb este 8 óraker kellett kiosztani a vacsorát és 9 óraker mindenkinek nyugalomra kellett térnie. Az ügyeleti szolgálatban álló tiszt éjjel 10 óraker jelenteni tartozott, hogy minden rendben van-e.

Augusztus 21-én ugyanilyen módon folytattuk az előnyomulást Czerniawka felé. Hruszówban tartottuk hosszú pihenőnket, de nem részesülhettünk rendes ebédben, mert a vonat a homokos utakon megrekedt. A hruszówi lovaskaszárnya kantineja azonban bőven ellátott étellel és egy-kettőre kiárusította boltját. A további menet nagyon nehéz volt

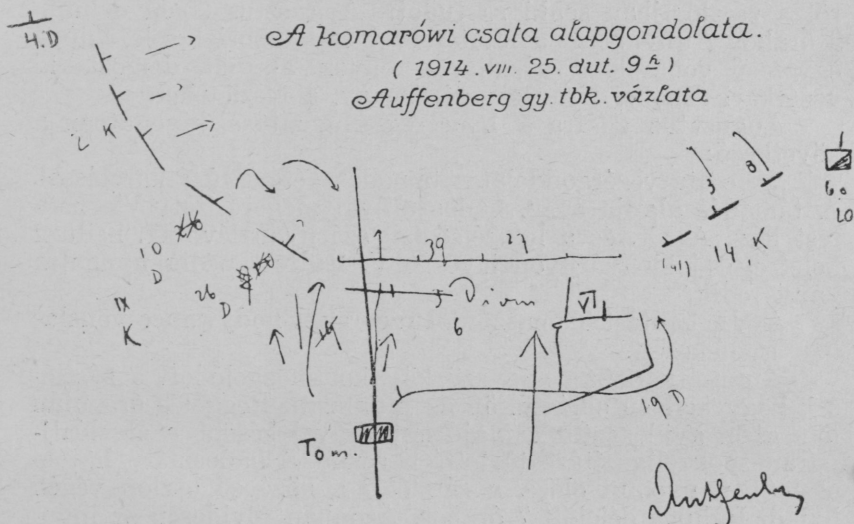
a homokos és helyenként ingoványos utakon. A vonat ismét elakadt a mocsárban. Ezt már csak az éjjeli állomáson tudtuk meg és a zászlóaljparancsnok egymásután küldött egyeseket a vonat felkeresésére. Végre sikerült a tengelyig sárba ragadt szekereket kimozdítani, mire a vonat és a kiküldött segítőlegénység későn este, agyonfáradtan megérkezett Czerniawkára. Az ebédet este 9 órakor osztották ki. A tapasztalatokon okulva, ezentúl minden menetrel előfogatokat rekviráltunk. A vonattal nem is volt többé baj.

Augusztus 22-én szerencsére pihenő nap volt. Ezen a napon vettük fel először a hadiilletményeket s ugyanezen a napon jött a rendelet, hogy a sárga selyem szolgálati övet, okulva a szerb harctér eseményein, le kell tenni és csak a bőrövet kell viselni. Jobb lett volna már Losoncon hagyni a selyem övet, amely az ellenség figyelmét annyira a tisztekre terelte. Parancskiadás után mindenki nyugovóra tért, mert másnap hosszú és nehéz menet volt előttünk. Itt emlékezem meg egy körülményről, amely, ha nem volna olyan komoly háttere, mosolyra készítené az embert. Hírek hiányában, valamint azért is, mert se az általános, se a minket közelebről érintő helyzetről senkit sem tájékoztattak, az a tudat élt bennünk, hogy a zászlóalj mintegy el van szigetelve a hadsereg többi csapataitól s hogy ennek következtében minden pillanatban el lehet készülvén meglepő támadásra. Mi sem természetesebb tehát mint az, hogy valahányszor táborbiztosító szolgálatban állottunk (és ez a többi századnál éppígy volt), az egyes őrségek a tábori erődítés szabályait a legnagyobb gonddal alkalmazták és olyan, szinte művészi berendezett sáncokat, minden hozzávaló kellekkel, építettek, hogy valóságos támaszpontnak is beillettek volna. Felesleges mondanom, hogy ez túlzás volt; de érthető, hogy az a szegény zászlóalj így elsáncolta magát, mert komolyan hitte, hogy széles vidéken egyedül van.

Augusztus 23-án folytattuk az előnyomulást, mégpedig Radruz-Horyniec-Brusno Stare falvakon át az utóbbinak északi kijáratánál levő klastromig. Útközben találkoztunk a hadosztályhoz beosztott hídászszázad parancsnokával, aki közölte, hogy emberei csak „tologató” szolgálatot végeznek, mert a nehéz hadiszekerek mindúntalan megakadnak a homokban. Így okozott nekünk is Swidnica környékén önkéntelen megállást az egyik gyalogezred vonatának elakadása, amelynek szekerei besüppedtek a mocsaras talajba. Már ránk alkonyodott, mire tovább mehettünk, s Brusnon keresztül lámpások és fáklyák fényénél iparkodtunk előrejutni. Nem kis bosszúságunkra, a helység kigyózó patakjának vizén többször is át kellett gázolnunk, mire kifáradtan és csak este 10 óra-

kor értünk Brusno északi kijáratához. A zászlóalj sátrai alatt töltötte az éjjelt. Hasonlóképen, mint már az előző napon, feltűnt, hogy a klostrom tornyából fényjelzéseket adnak. A kiküldött járőr az apácák nem bocsátották be, a jelzések azonban megszűntek.

Másnapra pihenőt rendeltek el. Kétséges, nem lett volna-e célszerűbb, ha pihenőnapok helyett a menetoszlopoknak rövidebb napimenetet szabnak ki, mert a csapatok holtra-fáradtan és csaknem mindig késő éjjel jutottak szálláshoz; a biztosítás pedig jóformán semmit se ért, mert sötétben tudvalevőleg nem lehet látni és a vidéket senki se ismerte.

2. vázlat.

Augusztus 24-én délelőtt nagy tisztogatás és egynéhány fegyvelmező gyakorlat, egyébként pihenés.

Mint rendszeren, másnap reggel 6 órakor indultunk tovább. Útunk Huta Stare, Huta Lubycka, Rudki és Debyn át egyelőre Lubicza-Królewskára vitt. Ide megérkezvén azt a parancsot kaptuk, hogy a már oroszországi Korchynie faluát, a Przeorsk melletti 314-es magaslatra meneteljünk s ott táborozzunk. Zászlóaljunk a fentemlített magaslatoktól délkeletre táborozó gyalogzászlóaljjal egyetemben, a 27. hadosztály elővédvonalát alkotja.

Este 7 órakor megérkeztünk a kitűzött helyre és elővéd-szerűen foglaltunk állást. Egy század közvetlen biztosító szolgálatban, a többiek mint tartalék, felváltva szigorú ké-

szülségben. Miután a szomszédos csapatokkal az összeköttetés megtörtént, este 8 órakor a felállítást befejeztük. A vacsorát kiosztották s immár orosz földön, kiki azzal az érzéssel foglalta el helyét, hogy holnap már véresen komoly valóságra virrad.

Az éjjel különben csendben múlt el.

IV.

Az előbbi fejezetekből már tudjuk, hogy a zászlóalj milyen kötelékben harcolt ebben a csatában. A vezetés tervei-ről a zászlóaljban senki se tudott. Augusztus 25-én délután 9 órakor Auffenberg a csatatervet egy tábori levelezőlapon egyszerű vonásokkal vázolta, s ennek alapján dolgozta ki vezérkari főnöke, Krauss vezérőrnagy, a részleteket.³

Augusztus 26-ára a hadsereg eligazítása kivonatban a következő:

„A csata vezérgondolata: támadás kétoldalú átkarolással. A támadás alapja a 19. hadosztálllyal megerősített VI. hadtest lesz. A IX. és a legszélső bal szárnyon lévő II. hadtest keletre, a jobb szárnyon levő XIV. hadtest pedig nyugatra kanyarodik.“⁴

A VI. hadtest Tomaszów, Przeorsk, Chodywance vonalában gyülekezett.

Augusztus 26-án már szürkületkor mozgolódt a zászlóalj, hogy kellően elkészüljön az indulásra. Reggel 5 óra után főmegeben gyülekeztünk, majd egy órával később a zászlóaljparancsnok eligazítást tartott. Észereint a hadosztály három oszlopban nyomul előre, a zászlóalj a középső oszlop végén halad. Indulás délelőtt 7 órakor. Azonban rövidesen az indulás után ez a beosztásunk megváltozott, és mint hadosztálytartalékot, az említett oszlopoktól jobbra, egészen külön meneteltettek.⁵

Mielőtt a Nedezőw előtti kis erdőbe értünk, az ágyútűzben való előnyomulásra megszabott alakzatba mentünk át. Sűrű bozótban haladtunk előre s a századok ugyancsak széjjelszóródtak. Nem volt sok értelme az egésznek, mert ágyúlövést nem hallottunk, orosz repülőt nem láttunk. Miután az erdőcskén áthaladtunk, következett a felzárkózás, ami megint idővesztésbe került. Egyszerre csak különös zúgást hallottunk és szörnyű lármával közvetlen közelünkbe csapódott az első gránát. Egy pillanatig nem láttunk a sötét

³ 2. vázlat. — Az eredeti Oleszveén készült.

⁴ 3. vázlat.

⁵ 4. vázlat.

por- és füstfelhőtől, de szerencsére semmi baj se történt. Az eseménynek csak annyi hatása volt, hogy mindenki gyorsabban haladt és így a századok parancs nélkül futottak előre. Nedezőw irányában most már egyik srappel a másikat követte, anélkül azonban, hogy legcsekélyebb kárt is okozott volna. A falu alatti kis mélyedésben végre biztonságban éreztük magunkat s rendbeszedtük a csapatot. Tűzkeresztségünk okozta helyzetünket bejelentettük a hadosztálynak.

De pár perc múlva ismét előnyomultunk. A hadosztályeligazítás szerint a 25. gyalogezred Typin felé irányított egyik zászlóaljja alkotta a szélső jobb oszlopot. Ebből a zászlóaljból egész nap nem láttunk semmit, de később megtudtuk, hogy nagy veszteségei miatt a Typintól délre eső magaslatokra vonult vissza.

A typini templomtoronyban éppen delet harangoztak, amikor a falun áthaladtunk. Észak felé láttunk egy orosz, aki nyomtalanul eltűnt, de ott, ahol állott, hirtelen fellángolt egy szalmakazal. Pár pillanat múlva srappelvek robbantak fejünk felett. A tűz ellenére egynehány szarvasmarha legelt az előttünk levő dombokon. Csak később jöttünk rá, hogy a gyújtogató és legeltető emberek orosz kémek voltak és hogy égő kazal egy oszlop elejét, legelő marhákat, színiük és számuk szerint, a csapatok erejét jelezték. Az orosz tüzéség ily módon a leggyorsabban jutott megbízható hírekhez. Azonfelül ez volt a lublini hadtest tüzérlovótöve, tehát jól ismerték a térszínt.

Előnyomulásunk további folyamán már puszkagolyók is tévedtek hozzánk, ennél fogva a zászlóaljparancsnok idejét látta, hogy támadást rendeljen el. A parancs így szólt: „Támadás! 4. század, irány az előttünk levő domb, tőle jobbra az 1. század; 2. és 3. század zászlóalj tartalék hátrább a jobb szárnyon. Géppuskák és a zászlóaljparancsnokság a két vonal között.” A segélyhely, a lövészer és az 54. dandárparancsnokság helyéről nem történt említés.

A következőkben a 4. század tevékenységét bővebben ismerjük meg, míg magára a zászlóaljra csak később térünk át.

Délután egy óra volt. Nyomasztó hőség. Közvetlen biztosító szolgálat (tehát álmatlan éjszaka) után, hátán a teljes felszerelés nehéz súlyával, mindenki poros, piszkos és át van izzadva. Mivelhogy éppen egy földhullám mögött voltunk, lefeküdtünk. A századparancsnok magához hívta helyettesét, továbbá a kürtöst és a szakaszküldöncöket, a hullám taraja felé kúszott velük. Főnt jó kilátás nyílt, távcsővel alaposan végigkémleltük a vidéket. De ellenségnek vagy csapatainknak híre-hamva sincs. Hirtelen azonban puszkatűzet

kapunk. A századparancsnok elhatározza, hogy századával ugrásszerűen a másik hullámon, kissé jobbra levő bozótig nyomul előre és kiadja a megfelelő parancsot. Ő maga helyettesével és a távbecslőkkel, gyorsan előrefut a két hullámot elválasztó mélyedésig, ahol kissé megpihennek. A bozótot már lépésben lehetett elérni. Ott ráakadnak a 67-esek járőrére, amely oldalvédül és összeköttetésül volt kirendelve. Időközben, raj-raj után, megérkezik az 1. szakasz, majd később a többiek is. A századparancsnok bevonultatta a 67-es járőrt, a tartalékot pedig utasította, hogy hordágyakat rögtönözzön; intézkedett, hogy csak a szakaszparancsnok megjelölte lövészek löjjenek, a többiek fedezéket ássanak a rajvonalban. Felismerte, hogy csak rosszabb állásba juthat, ha innen tovább mennek, tehát egyelőre csupán időt akart nyerni a harcra. A századparancsnokságot helyettesének adta át, ő maga pedig tájékozódni indult. Eközben észrevette, hogy a zászlóalj, amely eddig zavartalanul jócskán előrehaladt és a Grodyslawicétől délre levő magaslatokat már elérte volt, nyugat felé kanyarodva, ismét visszatért kiindulási helyzetébe. Hogy mi készítette Farkas alezredest erre a mozdulatra, örök talány marad, mert még a háború derekán meghalt és erre vonatkozó feljegyzéseket nem hagyott hátra.

Múltott az idő s a századparancsnok, különböző további megfigyelések után, jónak látta századát ismét felkeresni. Helyettese ezalatt a kapott utasításokhoz képest vezette a halogató harcot. Miután a századparancsnok a 67-esek járőrértől megtudta, hogy az 54. dandár a Pawlówkától északra eső magaslatok ellen rohamra indul, a zászlóaljparancsnok pedig nem volt található, elhatározta, hogy a rohamban részt vesz.

A dandár vállalkozása, jóllehet nagy veszteségek árán, sikerült. A század éppen a pawlówkai patakig jutott, midőn a zászlóaljparancsnok küldönc útján elrendelte, hogy a 4. század vonuljon be a zászlóaljhoz. A parancs meglepő volt. Az ellenség visszavonulóban, a hadosztály győzelmes előnyomulásban és mégis vissza kell menni? A századparancsnok írásban jelentette a zászlóaljparancsnoknak a század helyzetét és azt a szándékát, hogy a rohamban tovább is részt vesz. A jelentés nem használt. Este nyolc órakor újból parancs jött, hogy a század azonnal vonuljon be a zászlóaljhoz, mert a mozgókonyhák éppen megérkeztek és az étkezést csak ott lehet kiosztani. Nehéz szívvel kellett eleget tenni a parancsnak, aminek azonban az a jó oldala volt, hogy a derék vadászok, akik egész nap csak egy hideg konzervet fogyaszthattak, főtt ételhez jutnak és hogy a lővőszer is kiegészíthető.

A 4. század ezen a napon többé-kevésbé önállóan működött; később mindig erősen be volt ékelve mások közé.

Az elmondott események alatt a zászlóalj többi része a támadóparancsban említett alakzatban nyomult előre. Útjuk a Pawlówka és Hopkie között elterülő erdőn át vitt. Amidőn itt áthatolva lefelé haladtak és a vizenyős mélyedéshez közeledtek, az erdészlak felől puskatüzet kaptak. A felderítő osztag láttára azonban, az erdészlak irányából tüzelő orosz járőr visszavonult. Délután két óraker a zászlóalj átkelt a mélyedésen s a terephez símulva, balra kanyarodott. Ebben a helyzetben ágyútüzet kapott. Ugyanis a mellettük tüzelőállásba felvonuló üteget az orosz tüzérség észrevette és erős tüzet zúdított rá. Zavar támadt s jó ideig tartott, míg a századokat megint rendbe lehetett hozni.

A zászlóaljnak alkalmasint nem akadt dolga, mert ismét visszatért a Pawlówka—Hopkie közötti erdőbe. Ez az eset máig sincs felderítve. Helyeselni nem lehet. Este hat óra körül visszaérkezett a 278-as magaslatra s ott készütségi állásba helyezkedett. A 4. század így találta, amikor oda bevonult. Az egyszerű vacsorát elfogyasztották, a naplőba bejegyezték a lefolyt eseményeket, és a néhány orosz foglyot kihallgatták. A zászlóaljparancsnok este kilenc óraker elrendelte a helyszínén való biztosított meghálást.

Koromsötétség honolt a tájon. Kézilámpások segítségével kijelöltük az erődítési vonalat, a puha földet kellő mélységig felástuk és a földözékeket gabonakeresztekkel lepleztük. Hamar elkészült minden. De mielőtt nyugalomra hajthattuk volna fejünket, az 54. dandártól parancs érkezett, hogy a vadászzászlóalj a Pawlówkától délre levő „harmadik erdőcsúcs” vonuljon, s ott, észak felé biztosítva háljon meg. A küldőnc más hírt nem hozott, legkevésbé az ellenségről. Sokáig tanakodtunk, hogy hol lehet az a „harmadik erdőcsúcs”? Mivel még a részletes térképből sem lehetett kivenni, teljes sötétségben elindultunk, hogy felkutassuk. Félőrai eredménytelen botorkálás után arra a véleményre jutottunk, hogy az a bizonyos erdőcsúcs csak ott lehet, ahonnan az imént elindultunk. Éjjeltájt oda visszatérve, végre nyugalmat találtunk a nap rendkívüli fáradságai után.

Messzire kalandoznánk, ha az első ütközetből le akarnók vonni a tanulságokat. Annyi mindenestre mondható, hogy sok minden máskép történt, mint ahogy azt a Szolgálati Szabályzat megszabja. Így például még a helyzetjelentések is eltértek néha a valóságtól, amint ezt mindjárt a hadosztály első napi-jelentéséből is látjuk, amelyet az a hadtestparancsnokságnak este 9 óra 20 perckor terjesztett fel. Az van benne

többek között, hogy a hadosztály elfoglalta a Podhorce—Typintől északra eső magaslatokat, amelyeken az est beálltáig túlnyomó erővel szemben kitart, tüzésége pedig igyekszik a hadtestparancsnokság követelte magaslatok elfoglalását lehetővé tenni. Úgy látszik, a hadosztályparancsnokság nem tudta, hogy gyalogságának egy része, közte a 29. vadászászlóalj, az utóbb említett magaslatokat, minden harc és tüzéségi támogatás nélkül, már délután 3 és 5 óra közt elfoglalta.

Karajlovič Oszkár.